

ERDÉLYI MÚZEUM

XIV. kötet.

1897.

I. füzet.

A Múzeum.

(Olvastatott az 1896. évi díszülésen decz. 2-án.)

Sajátságos neme az elfogúltságnak lepi meg az embert, a mikor a tudás és értelmiség magas fokán álló hallgatóság eleibe áll, hogy egy ünnepi alkalomból előadást tartson. Meggondolja ugyanis, hogy mire vállalkozott. Ünnepies hangulatot akar kelteni szavaival, tanítnia kellene, de úgy, hogy előadásából valahogyan ki ne érezzék a tanítás szándéka; mulattatnia kellene hallgatóit, de úgy, hogy valamiképpen a játszóság látszata ne váljék hátrányára az ünnepies hangúlathoz illő komolyságnak; el kell találnia a helyes mértéket a terjedelemben, hogy túlságos elnyújtással ne tegye igen kemény próbára a hallgató közönség türelmét és mégis foglaljon el a maga előadásával egy bizonyos időtartamot, nehogy azt a benyomást tegye, mintha idő előtt kifogyott volna a mondani valóból. Ez az aggodalom azonban kevésbé nyugtalaníthatna. Hiszen a mi tudásunk, ha apróvá vesszük, többnyire tanúltság, s csak nagyon kevés kiválasztottnak juthat az a szerencse, hogy saját elméje és szelleme szüleményeiben oly dolgokat tudjon előhozni, a melyek nemcsak feltétlenül sajátjai, hanem merőben újak is; pedig csak is az új, a valóban új, a mit még soha senki se mondott el, bírhat azzal a vonzó erővel, a mely biztosan leköti a hallgató érdeklődését és csalhatatlanul megvédi a beszélőt az unalmasság ellen. A mit a tanult tudományból bírunk előadni, inkább csak változat ismert dallamok felett, a mely azonban mindig csak rövid ideig bírja igénybe venni a hallgató figyelmét és az elkerülhetetlen ismétlődésekkel csakhamar kifárasztja a hallgató türelmét.

Az újság fogalma azonban nagyon viszonylagos. Ezt a tényt igen érdekesen illusztrálja egy feljegyzés, a melyet Juvenalis szatiráinak egy német fordításában, a melyet az antiquariusban személyesült véletlen juttatott birtokomba, a könyv utolsó levelén talál-

tam, és a mely így szól: »*nagyobb újság a régiség, mint a mostani mindennapi történetecskék*; ezt mondotta igen elmésen a régi római ritkaságokról beszélgetvén magam: Méltóságos Csapainé Néném hallgatván beszédeimet feleletül Gyalakután 1815. G. Lázár István«. *

Mindenkinek új az, a mit még nem hallott, a mi azonban másra nézve igen is régi dolog lehet. A mai előadásommal tehát magam is abba a kockázatba megyek belé, hogy nagyobb része annak, a mit mondani készülök, igen tisztelt hallgatóim tetemes része előtt éppen nem lesz új, s mégis rá szántam magamat, hogy elmondom; hát ha akad mégis egynehány, a ki előtt új lesz, vagy legalább is felújítása félig-meddig már a feledés homályába borúlt régi emlékek.

Még egy más biztató körülmény is bátorít. Nem igen képzelem a művelt ember, mennyi, úgy szólván, képzelt tudás van a társadalomban elterjedve. Értem pedig a »képzelt tudás« kifejezésen azokat a fogalmakat, eszméket, képeket és tárgyakat, a melyekkel a mindennapi életben minden lépten-nyomon nem csak találkozunk, hanem foglalkozunk is, a melyeket a sokszoros érintkezés után olyformán tekintünk, mint azokat az embereket, a kiket mindennap látunk, a kiknek alakja és arczvonásai emlékezetünkben vannak, a kikkel gyakran érintkezünk, beszélgetünk, olykor mulatunk is vagy súrlódunk, s a kiket úgy jelzünk, hogy »ismerősök«. Némiképp ismerjük is őket, tudjuk a nevöket, nem vétjük össze másokkal, még életviszonyaikról is tudunk egyet-mást; de ha lelkiismeretesen megkérdezzük magunktól, hogy vajjon igazán ismerjük-é, a legtöbb esetben kénytelenek leszünk megvallani, hogy alig vagy éppen nem ismerjük. Hát bizony úgy vagyunk nagyon sok tárgygyal is; azt hisszük, hogy ismerjük, pedig ha behatóan utána nézünk, csakhamar rajta kapjuk magunkat, hogy sok mindent nem tudunk róluk, sőt némelykor azt se tudjuk biztosan, hogy mik.

Ebből a tapasztalati tényből merítettem ma azt a bátorságot, hogy Önöknek ma a múzeumokról beszéljek.

Mi is csak az a »múzeum«? Szintúgy előre látom azt a félig gúnyoros, félig sajnálkozó mosolyt, a mely erre a kérdésre kiül sok

* Azt hiszem, hogy e néhány szó ide iktatásával nem érdektelen emlék fentartásához járultam.

hallgatónak az arczára. Hogyan? Nekünk, a kik annyi múzeumot láttunk, annyi múzeumba jártunk, sőt múzeumok ügyeivel behatóan foglalkoztunk is, nekünk szükségünk volna rá, hogy most más szájából halljunk felvilágosítást arról, hogy mi egy múzeum? Hiszen mi azt igen jól tudjuk, tán jobban mint az, a ki most meg akarja magyarázni nekünk!

Bizony, igen tisztelt hallgatóim, ez nemcsak lehetséges, hanem valószínű is; csak hogy van a dolognak egy kis bibéje. Ha ugyanis azok közül, a kik jóhiszeműleg meg vannak győződve róla, hogy ők tudják, mi egy múzeum, csak négyen-ötön fognának hozzá, hogy mondják meg, mit neveznek múzeumnak, mit képzelnek magoknak, a mikor múzeum-ról beszélnek, mi módon alakul egy múzeum és mi a célja és rendeltetése: arra a meglepő eredményre jutnánk, hogy az adott magyarázatok, képek és leírások nemcsak apró részletekben különböznek egymástól, hanem egész mivoltokból itélve annyira nem azonosak, hogy csak beható tanulmány után nyújtának annyi érintkező pontot, a mennyiből ki lehet mutatni, hogy a leírt intézetek csakugyan hasonfajúak, már t. i. oly módon, mint a hogy a csalán és a fügefa egy növénycsaládhoz tartoznak.

Ám ha ez úgy van, honnan tudjuk hát meg biztosan, hogy mi a múzeum?

Úgy teszünk, mintha egy szó jelentőségére nézve kételyeink vannak, utána indulunk és felkutatjuk, hogy a szó melyik nyelvben keletkezett, micsoda elemekből alakult és melyik fogalom jelölésére alkotta az illető nyelv és onnan kiindulva követjük az útját a melyen egyik nyelvből a másikba ment át, figyelvén arra, hogy miképp módosult alakja és jelentése ez útjában.

Hogy e kutató kirándulás előadásában a lehető rövidségre fogok törekedni, azt hiszem, nem fogják nekem hibául felróni szíves hallgatóim; természetesen fogják találni és azért meg is bocsátanak.

Induljunk hát meg! Azt találjuk azonnal, hogy a »múzeum« szó nem egyéb, mint a görög *μουσεον* átalakított formája, ez pedig egyenesen a *Μοῦσα* származéka; magyarul úgy mondjuk: *múza*.

A múza pedig köztudomás szerint egyike annak a kilencz isteni szűznek, a kiket a már kifejlett görög mythologia úgy képzelt, mint Jupiter és Mnemosyne leányait, a tudományok és művészetek védő istenségeit; neveik és hatásköreik a görög felfogás szerint a következők:

Klio a történelem múzsája; *Melpomene* a tragödiáé; *Thalia* a komédia és játszi költészet; *Kalliope* a hősköltészet, *Terpsichore* a vallásos költészet és táncz; *Euterpe* a matematika és physika meg némelyek szerint a magas röptű költészet; *Erato* a szerelmi költészet, a mesterséges táncz és taglejtés; *Urania* a csillagászat; *Polyhymnia* a figyelem, a gondolatok elmében tartása és így egyszersmind az ékesszólás múzsája vagy védistensége.

De hiszen ez mind régi és köztudomású dolog, nem is fejtegetem tovább; még annak a kísértésnek sem engedek, hogy itt rámutassak, mily érdekes tükörképe a görög művelődés állapotának egy bizonyos korszakban, ez a táblázata a múzsáknak. Mindjárt átmegyek arra, hogy a *múzeum*, görög felfogás szerint, oly hely, a mely a múzsák tiszteletének van szentelve.

Am, ha a múzsák istenségek vagy legalább is isteni lények, a tiszteletöknek szentelt hely minden esetre szentély, ha nem is templom a szó későbbi értelmében. Voltak tehát ott papok, legalább is egy pap minden múzeumban.

Nézzük már most, hogy mi módon tisztelték a múzsákat, vagyis szabatosabban kifejezve, miben állott a múzsák tisztelete.

Kétségen kívül úgy, mint minden más istenség tiszteletében, itt is a legfőbb és leglényegesebb tartalma a tisztelet nyilvánításával járó szertartásnak — mert hiszen szertartás nélkül nincs és nem is volt soha isteni tisztelet — nem lehetett más, mint művelése, ápolása, fejlesztése és gyakorlása azoknak a dolgoknak, a melyekkel az ember kedvét és jó indulatát keresi a megtiszteltnek. A múzsáknak tehát természetszerűen úgy igyekezett tetszeni, úgy törekedett kegyét keresni az ember, hogy ápolta, mivelte, fejlesztette és gyakorolta azokat a tudományokat, művészeteket és mesterségeket, a melyek kedvencei voltak és különös védelme alatt állottak a múzsáknak.

Nem kell tehát körülményesen elősorolnom annak a fejlődésnek a menetét, a mely az eredetileg az isteni tisztelet egy neme érdekében létesült múzeumokat a tudomány és művészet ápolóinak gyűlhelyeivé tette. Az eredeti rendeltetés emlékét csak az tartotta fenn, hogy a múzeumok mindig némi kapcsolatban maradtak a múzsák isteni tiszteletére emelt szentélyekkel; templomokkal, de a tiszteletökkel járó vallásos szertartások mindinkább háttérbe szorúl-

tak, mindinkább másodrendű, sőt mellékes jelentőségűekké váltak, holott a fő helyet elfoglalta a tudomány és művészet művelése, ápolása és fejlesztése, a mihez azután nem kellett szerep, hanem kellett tudós és művész, a ki tudott is, akart is a maga szellemi munkájával részt venni és hozzá járulni annak a nagy és nemes feladatnak a megoldásához, a mely az emberiség nemesítését tűzte ki céljául azzal, hogy tudást terjeszt, ennek segítségével értelmiséget ébreszt, igazságot kereső kutatásra és vizsgálódásra buzdít és tanít és így mutatja és egyengeti a tökélyesedésre vezető utat a szellemi és erkölcsi tökély felé.

A hol tudósok és művészek gyűlhelye van, a hol tehát természetszerűen virágzik a tudomány és művészet, ott önkényt fejlődik a tudás vágya. Azokhoz a mesterekhez, a kik hatalmas lángelméjökkel vezérkednek, a közönséges tehetségtől nem is sejtett úton, öntalált módszerekkel, saját eszökkel kigondolt készülékek segítségével szélesebb tért hódítanak és mind mélyebbre ható vizsgálódások eredményeivel a szó szoros értelmében előbbre viszik a tudományt és nemesítik a műzslést azzal, hogy az igazán szépnek ismertető jeleiből szabatos elméleteket és vezérlő szabályokat vonnak el és juttatnak kifejezésre, önkényt csatlakoznak azok az előre törekvő elmék és tehetségek, a melyeknek csak irányadásra, utánozható példákra, könnyű módon elsajátítható alapismeretekre van szükségök, hogy magok is e mesteri tökélyig eljuthassanak. A mesterek így tanítókká lesznek, a kiket tanulni és haladni vágyó tanítványok vesznek körül, a kik utóbb magok is tanítókká fejlődnek és tanítványok további nemzedékei előtt hirdetik az emberiség magatos hivatásának evangeliumait.

Látni való, hogy így a múzeumok átváltoznak iskolákká, a melyekben tanítók és tanulók vállvetve és vetélkedve szolgálják az emberiség tökélyesbedésének szent ügyét annál sikeresebben, mennél kevésbé korlátozzák az igazság keresésére irányuló törekvéseikben és működésükben idegen befolyások, vaskalapos szabályzatok vagy társadalmi és politikai tekintetek bilincsei.

Arra azonban, hogy valaki lelkének és szellemének teljes odaadásával szentelhesse egészen és osztatlanul minden idejét és erejét, már az ó-korban se volt elég az őszinte lelkesedés és a hivatottság buzdító önérzete. Már akkor is tudták, hogy nem igaz bajnoka a

szellemi küzdelmeknek, a ki a tudományban és művészetben csak fejős tehenet keres, de hogy viszont az se küzdhet önzetlenül és csupa nemes becsvágyból az igazság győzedelmeért, a kít anyagi gondok nyomnak, a kinek szegénység miatt nemcsak kenyérért kell dolgoznia, úgy hogy munkája nem mozoghat azon a téren, a mely hajlamának és tehetségének legjobban megfelel, hanem minden lépten-nyomon fennakad azoknak az eszközöknek és anyagoknak a hiánya miatt, a melyekre nélkülözhetetlen szüksége van, azaz, mai felfogás szerint kifejezve: a tudomány és művészet nemes céljai megvalósításában csak az működhetik sikeresen, a kinek anyagi életszükségeiről úgy van gondoskodva, hogy szabadon és önállóan kövéthesse kutató hajlamait, függetlenül és őszinte meggyőződéssel hirdethesse elért eredményeit és megállapított véleményeit a rájuk épített elméletekkel; azonkívül ott kell, hogy legyen készen és keze ügyében, tehát könnyen és kényelmesen hozzá férhetőleg, minden segédeszköz, minden kísérleti anyag és készülék, a melyre kutatásai és tanulmányai közben szüksége van és lehet; és mindehhez még az a zavartalan csend, a mely nélkül az elme nem bír egészen belemélyedni magába és tanulmányaiba.

A nyájas hallgató, a ki szives volt eddig követni elmélkedésemet, azt fogja mondhatni: Ni, ni! Hiszen az a kép, a melyet itt vázoltam, egészen és nagyjában éppen egy legújabbkori tudományegyetem képe!

Csakugyan, kedves hallgatóság, a manapi tudomány-egyetem, és tegyük még hozzá a hivatása magaslatán álló tudós társaság vagy Akadémia az az eszmény, a melynek csirája a múzeum eszméjéből kezdett fejlődni és a mely már igen közel állott a valósuláshoz abban a múzeumban, a melyet e Kr. e. harmadik évszázad első felében Alexandriában alapított és létesített az első Ptolemaeus (Lagi vagy Soter) és a mely mint szeretettel ápolt intézete a Ptolemaeusoknak, fennállott és virágzott egészen a VII-ik évszázig Kr. u., a mikor egyfelől a kereszténység túlhajtott vakbuzgósága, másfelől az Izlam barbársága elpusztította tudományos kincses házat, t. i. gazdag könyvtárát és más tudományos és műgyűjteményeit és földönfutókká tette az ott működött tudósokat és művészeket, a kik csaknem ötszáz évig innen, mint központból, terjesztették azokat a tudományokat és művészeteket, a melyeknek szerencsésen megmen-

tett vagy megmenekült töredékeiből rakta meg a XV-ik százban bekövetkezett újjá-ébredés a modern közművelődés alapjait.

A »*múzeum*« elnevezés ez idő alatt nem ment feledésbe, de más jelentést váltott. Sajátságos, hogy a jelentés e változásában éppen az az oldala a múzeumok működésének kopott el, a mely a szoros értelemben vett tudományterjesztést, a tanítást, vallotta feladatának, s e helyett mind inkább előtérbe jutott az a jelentés, a mely a múzeumokat főleg azoknak a segédeszközöknek gyűjteményeivé tette, a melyek a tudományos vizsgálódásoknál és kutatásoknál az anyagot és a mintákat szolgáltatják, s egyszersmind lerakó helyei azoknak az eredményeknek, a melyeket az egyes nemzedékek örökségül hagytak az utánok következő új nemzedékeknek. Hogy ezek közt első szerep jutott az írásbeli hagyományoknak, a melyek legkönnyebben és legerőteljebben juttatják elmétől elméhez a már megszerzett tudásokat, igen természetes; és csakugyan a legelső, a mit a múzeumok alapítói és létesítői a tervezett intézetek nélkülözhetetlen kellékének tekintettek, és mint ilyet legelőbb létesítettek is, a lehetőségig gazdag könyv- és levéltárak voltak. Ezekhez csatlakoztak aztán sorban mintaszerű műtárgyak, szobrok, festmények, metszett ékkövek gyűjteményei, azután következtek természeti ritkaságok és furcsaságok, és csak legutóljára a természeti tárgyak; utóbb még az emberi ész találmányai, fegyverek, eszközök, gépek s effélék egészítették ki a múzeumok tárházait. Célja pedig ezeknek a gyűjteményeknek igen természetesen nem lehetett más, mint tudomány terjesztése könyvből való tanulás, remek minták utánzása és érzékeltető észlelés útján.

Am ha így, okvetetlenül szükséges volt az egybegyűjtött szellemi kincsek osztályozása, tanulságos és áttekinthető rendszer szerint való elrendezése és felállítása, tervszerű gyarapítása, fentartása és megőrzése, a mely munkákra szakértő férfiak és segédszemélyzet alkalmazása vált szükségessé, még pedig annál inkább, mennél inkább kezdettek a tulajdonképpeni tanintézetek, az iskolák, az akadémiák és az egyetemek mint önálló és független kiváltságos intézetek külön válni. Itt kezdődik aztán az a szokás, hogy a tanintézetek tanszergyűjteményeit is múzeumoknak nevezték, a mely szokás mai napig fentartotta magát.

A mint a tanítók és tanulók külön intézetekbe helyezkedtek

el, a múzeumok megszűntek tulajdonképpi tanintézetek lenni és csupán tudományos gyűjtemények tárházává váltak, a melyeknek az értékesítésére, a felhalmozott anyag feldolgozására és ismertetésére külön munkaerők kellettek. A szellemi munka azonban csak úgy lehet sikeres, ha nem korlátozza és vezényli czéhszabályzat, hanem szabad tért enged minden tehetségnek, hogy a maga hajlamai és módja szerint keresse tudományszomja kielégítését. A múzeumokat tehát, hogy holt kincsek ne legyenek, közintézetekké kellett tenni, a melyek nyitva állanak mindenki számára, a ki bennök tanulmányokat vagy kutatásokat akart végezni. Ilyen önálló tanulmányokra és kutatásokra pedig csak olyanok adhatták magokat, a kik alapvető tanulmányok után az arra valóságot megszerezték.

Igy jutottak aztán a múzeumok ismét érintkezésbe és kapcsolatba a szoros értelemben vett tudományos intézetekkel, az iskolákkal, az egyetemekkel és az u. n. tudós társaságokkal vagy Akadémiákkal. Megért az a meggyőződés, hogy múzeumok csak úgy felelhetnek meg valódi hivatásuknak, ha mellettök és velök kapcsolatban oly tudományos és tudós testületek működnek, a melyek a bennök összehalmozott tudományos anyagot holt kincsből élő és életre való közkincscsé dolgozzák fel.

Túlságos visszaélés volna részemről, ha most a már is igen hosszúra nyult elmélkedésem után részletesen akarnám elmondani a mi erdélyi országos múzeumunk keletkezésének történelmét. Ismételten volt ez már leírva és közzé téve évkönyveinkben és más kiadványainkban. Most, a mikor hazánk és nemzetünk az 1896. évben megünnepelte ezer éves fönnállásának örömnünepét, olybá tekinthetjük a már nem sokára beköszöntő 1897. évet, mint első évét egy most kezdődő ezer éves második korszaknak. Az idők szakadatlan folyásában semmi sem jelzi azt a határvonalat, a mely a végződő mult korszakot a kezdődő új korszaktól elválasztja, de lelkünk mégis érzi, és önkénytelenül vesz magának időt rá, hogy visszapillantson a multa és tervezgessen a jövőre; vessen számot magával, hogy a multban megfelelt-é a maga hivatásának, megmaradhat-é jövőre is azon az úton, és a mellett az irány mellett, a melyet eddig követett, nem kellene-é azon változtatni, nincs-é pótolni vagy kiegészíteni valója, a mi a kezdődő jövőt közelebb vihetné az eszményi tökélyhez, mint a letűnt multat.

És itt, mélyen tisztelt hallgatóság, a mi múzeum-egyletünk érdekében rá kell mutatnom egyetlen egy homályos pontjára a multunknak, a mely szorgosan int, hogy igenis, van nekünk egy dolgunk, a mely régóta foglalkoztatja sokunknak a gondolkozását és a melyen egy nagyot lendíteni éppen most, a magyar nemzet új millenniuma küszöbén, legjobb és legszebb alkalom kínálkozik.

A kik jelen voltak 1859. november havában a múzeum-egylet alakuló közgyűlésén, igen jól emlékezhetnek, hogy akkor mért kellett nekünk az egylet alapszabályaiba felvennünk azt a cikket, a mely merő ellentétben van a múzeum jól felfogott hivatásával, és a mely azt mondja, hogy a »múzeum-egylet nem követel magának semmi tudós társasági czímet és rangot«.* Hogy is igényelhetett volna magának tudós társasági tekintélyt egy oly testület, a melynek tagja lehetett minden tisztességes ember, a ki évi 5 frt tagdíj fizetésére kötelezte magát? Azon az öntudaton kívül, hogy csekély tehetsége szerint ő is hozzájárult egy közhasznú intézet létesítéséhez, semmi sem jutalmazta meg az áldozatkészségét, még csak az a kicsiny dicsőség se, hogy egy tagsági oklevéllel díszíttesse szobája falát, mert hiszen ez az oklevél is csak azt bizonyította, hogy tulajdonosa évenként 5 frtot fizet be az egylet pénztárába, a mi pedig, valljuk meg őszintén, se nem nagy érdem, se nem nagy dicsőség. Hisz ezt megszerezhetette akárki, a ki évenként tudott 5 frtot áldozni. Tegyük még hozzá, hogy ez az évi 5 frt fizetés csak hamar az első lelkesedés lehülése után alkalmatlan teherre vált sok emberre nézve, mint a hogy a következő meg is mutatta, hogy a kötelezettségi 10 év elteltével, a túlnyomó többség sietett is megmenekülni tőle.

És a mikor 1867-ben megszűnt az a lidércznyomás, a mely az egylet szabad mozgását bénította és fejlődésének útját állotta, mi vonzotta volna a tudományos foglalkozású embert abba az egyesületbe, a melynek a tagsága még csak arra se jogosította, hogy magát tudósnek mondhassa; a melynek a tagsága azt se tanúsította, hogy valódi tudósok bármely kicsiny köre tudományos

* Az 1859-ben megállapított alapszabály 4. §-ke így szól: »A Múzeum-egylet magának semmi tudós társasági rangot vagy tekintélyt nem fog követelni stb«. Az 1883-ban módosított új szerkezetben ez a § nincs meg.

érdemei elismerésével méltónak találta arra, hogy szabad választás útján a maga tagjává avassa?

De bekövetkezett 1872-ben a kolozsvári tudományos-egyetem felállítására. Hogy ez új intézmény létesítésében milyen tényező volt a múzeum és a múzeum-egylet, ezt itt apróra előadni felesleges. Élő bizonyossága az a szerződés, a mely 1872-ben létre jött az állam és a múzeum-egylet közt, és megvetette az alapját annak a viszony-nak, a mely a múzeumot kapcsolatba hozta a tud.-egyetemmel. Kétségen kívül ez a viszony, noha azóta meglehetősen fejlődött, meglehetősen laza és bizonyos tekintetben, mondhatni, egészen magán természetű, a mennyiben az egyetemi tanároknak, a hivattott tudósoknak, szabad tetszésére van bízva, akarnak-e tagjai lenni a múzeum egyletnek, vagy sem. Még azok is, a kik a szerződés értelmében hivatalból tagjai a múzeum-egylet igazgató választmányának, nem kötelesek az egylet tagjává lenni. Pedig a hazai tudomány és a nemzeti köznevelődés nagy érdeke vala, hogy valamennyien legyenek rendes tagjai az egyletnek és úgy szólván hódítsák meg azt a munkatért, a melyet a múzeum gyűjteményeiben meglevő anyag nyithat munkásságuknak. Méltó elismeréssel adózunk azoknak, a kik így fogták fel a magok hivatását, s a kiknek a száma tetemesen szaporodott, a mióta 1883-ban megalakítottuk a szakosztályokat oly csaknem merőben önálló szervezettel, hogy mindenik szakosztály csaknem úgy tekinthette magát, mint egy egészen önálló és független testület. Meg is volt ennek az üdvös eredménye. A szakosztályok működését tükröző kiadványok méltó önértékeléssel sorakozhatnak akármely tudományos testület kiadványai közé és napról napra több tért hódítanak a bel- és külföldi tudós világ küzd-terén! Jó úton vagyunk tehát, helyes irányt követünk, de még hiányzik a betetőző lépés, és ennek a meglételére soha alkalmasabb időpontot nem találhatunk, mint éppen a mostanit, nemzetünk életében a második millennium kezdetét.

Ez a lépés pedig szerény véleményem szerint a »kolozsvári tudós társaság« megalakítása.

Azt hiszem ez az eszme sokunk gondolatában és elméjében meg van már érelve arra, hogy a kivitelhez foghassunk. Nem fogom igénybe venni tisztelt hallgatóim már is kifáradt türelmét arra, hogy elmondjam, miért követelik úgy anyagi tekintetek mint szel-

lemi szükségek ennek a lépésnek a megtételét; arra se terjeszkedem ki, hogy milyen szervezetűnek képzelem én ennek a tudós társaságnak a testületét; csak egy óhajtasom van. Ennek a tudós társaságnak csak olyan emberek lehessenek tagjai, a kik tudományos működésökkel számot tevő érdemeket már megszereztek és a kik nem tagdíj fizetéssel, hanem a tudós társaság szabad választásából nyilvánuló közelismerés ajánlatával fognak a társaságba jutni, a pajtáskodás lehető kizárásával. Ily módon a tagság és a róla szóló oklevél oly kitüntetéssé lesz, a mely a választottnak emeli az öntudatát, az előre törekvő ifjú tudósnak ösztönzi a becsvágyát, de még a meglett tudós előtt is úgy fog ott állani mint egy köztisztelettel járó czím, a melynek elnyerésére pályázni minden tekintetben érdemes.

Mi módon fogjuk megvalósítani ezt az eszmét, e pillanatban nem tudnám megmondani. Hogy sok és sokféle nehézség és akadály fog útjába állani, bizonyosan tudom. De ha visszagondolok azokra az állapotokra és körülményekre, a melyek közt maga a múzeum-egylet létesült, bátran merem ide alkalmazni egyletünk nagy alapítójának, a felejthetetlen gróf Mikó Imrének a kedvencz jelmondatát: »Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.« Legyen erős és czéltudatos akarat, legyen őszinte kitartás és a vállalat sikerülni fog, sikerülnie kell hazai tudományosságunk és nemzeti közmívelődésünk nagyobb dicsőségére, és akkor múzeum-egyletünk büszke önérzettel fog dicsekedhetni vele, hogy e mai napon oly millennáris nemzeti emlékek tette le alapját, a mely pirulás nélkül nem mint utolsó fog sorakozhatni ennek a dicsőséges 1896-ik jubiláris évnek alkotásai közé.

FINÁLY HENRIK.